

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Патологічна та клінічна психологія»

професійний обов'язковий освітній компонент
за освітньо-професійними програмами «Екстремальна та кризова психологія»,
«Робота з персоналом»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на 2023-
2024 навчальний рік.

Протокол від «08» серпня 2023 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Патологічна та клінічна психологія»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Патологічна та клінічна психологія» є особливості структури порушень психічної діяльності особистості та закономірності її розпаду в співставленні з нормою, психологічні особливості осіб, що страждають на різні захворювання, методи та засоби діагностики психічних відхилень, психологія взаємовідносин пацієнта та медичного працівника, психопрофілактичні та корекційні засоби допомоги хворим, а також теоретичні та практичні аспекти психосоматичних та соматопсихічних взаємовпливів.

Програма курсу дає можливість ознайомитись з теоретико-методологічними основами патопсихології та клінічної психології, опанувати навички диференціального аналізу критеріїв норми і патології психічної діяльності, ознайомитись з методами патопсихологічного дослідження вищих психічних функцій, сформуванню умінь планувати і проводити діагностичні бесіди, а також здійснювати психокорекційне втручання за результатами діагностики.

Програма курсу також дає можливість вивчити фундаментальні поняття проявів психічної патології, основні патологічні симптоми та синдроми психічних розладів, порушення психіки внаслідок психічних і соматичних захворювань; особливості пацієнтів, які страждають на різні розлади та можливості психологічної допомоги в структурі комплексного лікування посттравматичних стресових розладів у працівників ризиконебезпечних професій та постраждалих внаслідок екстремальних ситуацій; ознайомитись з правилами лікувальної взаємодії, роботою психолога з персоналом в лікувальному закладі.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Патопсихологія, яка вивчає патопсихологічну характеристику пізнавальних психічних процесів, інтелекту, свідомості, волі, емоцій, особистості. Зміни психічної діяльності при патологічних станах мозку в зіставленні з нормою, пов'язаних з психічними, соматичними чи екстремальними навантаженнями на психіку. Основні патопсихологічні реєстр-синдроми.

Клінічна психологія, яка вивчає феноменологічні прояви психічної норми та патології. Семіотику психічних хвороб. Психологічні особливості осіб з різними нозологічними формами. Психологічні чинники в етіології та патогенезі психічних і психосоматичних захворювань.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Селюкова Тетяна Василівна, викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах НУЦЗУ
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 435. Робочий номер телефону – (057)-707-34-74. Моб.тел. 067-57-44-607.
E-mail	Selukova_tv@ukr.net
Наукові інтереси	Клінічна психологія, Психодіагностика, Диференціальна психологія.
Професійні здібності	Професійні знання і значний практичний досвід психодіагностичної та психокорекційної роботи в клінічній психології. Багато років працювала клінічним психологом на кафедрі психотерапії ХМАПО та у відділенні неврозів ЦКЛ №5 Укрзалізниці. Досвід сімейного консультування, роботи з дітьми, з постраждалими на посттравматичні стресові розлади та ін.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	<p>https://scholar.google.com.ua/citations?user=TRbhFoIAAAAJ&hl=ru</p> <p>Зокрема:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Селюкова Т.В. Клінічні задачі з курсу клінічна психологія. Клінічні задачі з курсу клінічна психологія. Практикум / укл. Т.В.Селюкова Х.: НУЦЗУ, 2010. 30 с. 2. Селюкова Т.В. Психологічна діагностика посттравматичних стресових розладів. Психологічна діагностика посттравматичних стресових розладів: курс лекцій / Т.В.Селюкова. Х.: НУЦЗ України, 2016. 54 с. 3. Селюкова Т.В., Воронько П.А. Социально-психологические и психоневрологические аспекты психосоматических расстройств у ликвидаторов аварии на ЧАЭС в отдаленный период и методы их реабилитации. Український Радіологічний Журнал. Додаток 2. 2016. Матеріали н.-практ. конф. з міжнародною участю «30 років з дня катастрофи на ЧАЕС: унікальний досвід в досягненні Харківського ін-ту мед. радіології у аварійному медичному реагуванні» (28-29 квітня 2016 р.) м.Харків, 2016. 96 с. С.76-82. 4. Селюкова Т.В. Особливості психологічної реабілітації дітей, які постраждали в локальному військовому конфлікті. II Международная научно-практическая конференция по психосоциальной реабилитации детей и подростков «Психосоциальная реабилитация пострадавших и перемещенных из зоні АТО на базе Центра психосоциальной реабилитации детей и подросткой «Фельдман екопарк» (12-13 октября 2016 г.) г.Харків, 2016. 76 с. С.62-64. 5. Селюкова Т.В. Особливості саморегуляції у осіб з різним рівнем толерантності до невизначеності. Medzinarodna vedecko-practicka konferencia «Inovacne vyskum v oblasti sociologie, psychologie a politologie», Vysoka skola Danubius, Fakulta verejne politiky a verejnej spravy (10–11 marca 2017) – університет Данубіус, м. Сладковічево,

Словацька республіка. 2017. С.146-149.

6. Селюкова Т.В., Рогоза Я.Р., Куфлієвський А.С. Особливості синдрому емоційного «вигорання» у працівників підрозділів ДСНСУ. Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (30 берез.2017 р., м. Харків, Україна). Харків: ХНУВС, 2017. 240 с. С. 199-200.

7. Михайлов Б.В., Селюкова Т.В. та ін. Проблеми післядипломної освіти фахівців з медичної психології та психотерапії в сучасних умовах. Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні» (присвяченої 60-річчю ТДМУ). Матеріали конференції. Том 2. Травень 2017. С. 271.

8. Михайлов Б.В., Селюкова Т.В. та ін. Сучасний погляд на проблеми післядипломної освіти фахівців з медичної психології та психотерапії. Сучасні методи організації медико-психологічної реабілітації учасників АТО в санаторно-курортних умовах (XX Платонівські читання). Матеріали конференції. Травень 2017. С. 63-64.

9. Селюкова Т.В., Євлевська Л.А. Девіантна поведінка та деструктивні установки у осіб з різним рівнем самоізоляції. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю підготовки психологів у Харківському національному університеті внутрішніх справ: «Бочаровські читання» (м. Харків, 13 квітня 2018 р.). Харків: ХНУВС, 2018. С. 236-240.

10. Селюкова Т.В. Емоційні стани осіб в ситуаціях невизначеності. Тези науково-практичної конференції з міжнародною участю «Війна в Україні: патоморфоз психічних та поведінкових розладів» (XXI Платоновські читання). В журналі «Чоловіче здоров'я, гендерна та психосоматична медицина». Київ. № 1-2 (6) 2018. С. 145-146.

11. Селюкова Т.В., Євлевська Л.А. Деструктивні установки і міжособистісні залежності як фактор порушення міжособистісної взаємодії. Тези VII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави». (м. Харків, 30 листопада 2018 р.). Харків: ХНУВС, 2018. С. 230-232.

12. Селюкова Т.В. Іванова Ю.М. Особливості життестійкості та психологічного подолання у курсантів та студентів НУЦЗУ з високим та низьким рівнем асертивності. Науковий фаховий журнал «Київський науково-педагогічний вісник», № 16 (16). Київ. 2019. С.34-38.

13. Селюкова Т.В., Євлевська Л.А. Особливості деструктивних установок у осіб з різним рівнем ворожості. Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук: Збірник наукових робіт учасником міжнародної науково-практичної конференції (15-16 лютого 2019 р., м. Одеса). Одеса ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. Ч.1. С. 11-15.

14. Селюкова Т.В., Шеховцова Н.А. Детермінанти задоволеності життям. Віковий аспект. Вища школа управління і адміністрації в Ополе. IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні проблеми забезпечення якості життя в глобалізованому світі». Польща, 29 листопада 2019 р. С. 80-89.

15. Романова І.В., Селюкова Т.В. Криворотько Я.В., Кришталь Т.В. Психокорекція та психологічний супровід молодих внутрішньоопереміщених осіб з розладами адаптації. Психологічне консультування та психотерапія: виклики сучасності. Матеріали

	<p>міжнародної науково-практичної конференції, 15-16 листопада 2019 р, Харків. ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2019, 163 с. С. 96-101.</p> <p>16. Романова І.В., Селюкова Т.В. Психодіагностика і психокорекція розладів адаптації та поведінки у підлітків з емоційною депривацією. Український фаховий журнал «Чоловіче здоров'я, гендерна та психосоматична медицина». Київ. № 1-2. 2020. С.54-58</p> <p>17. Селюкова Т.В., Сидоренко Ю.О. Специфіка саморегуляції та життєстійкості в умовах толерантності до невизначеності. Міжнародна науково-практична конференції «Особистість, суспільство, закон», присвяченої пам'яті професора С. П. Бочарової (15 квітня 2021 р., м. Харків, Україна). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. Харків, 2021. С. 106-109.</p> <p>18. Тищенко А.Ю., Ушакова І.М., Селюкова Т.В. Особливості прийняття рішення та життєстійкості в організації у співробітників з різним типом когнітивного стилю особистості: полезалежність та полenezалежність. Фаховий науковий журнал «Габітус». Випуск 24, 2021. С. 67-83.</p> <p>19. Гейко В.В., Ільїна Ю.Ю., Селюкова Т.В., Кириченко О.В. Особливості структурно-функціональної організації циклу неспання-сон за умов моделювання хвороби паркінсона. Фізіологія, валеологія, медицина: сучасний стан та перспективи розвитку : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (06 квітня 2021 р.). Х. : Вид-во НФаУ, 2021. С. 48-50.</p> <p>ORCID 0000-0001-9038-2775</p>
--	---

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 15.00 до 16.00 он-лайн та електронною поштою Selukova_tv@ukr.net. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета викладання дисципліни «Патологічна та клінічна психологія» – формування у здобувачів вищої освіти чіткого і глибокого розуміння психологічних особливостей людей, що страждають різними захворюваннями; озброєння методами і способами діагностики психічних відхилень, диференціації психічних феноменів і психопатологічних симптомів і синдромів; знання психології взаємин пацієнта і медичного працівника; вміння втілювати в життя психопрофілактичні, психокорекційні та психотерапевтичні способи допомоги пацієнтам. Формування уміння застосовувати набуті знання у практичній професійній діяльності, а саме, в галузі екстремально-кризової психології та в роботі з персоналом; формування клінічного мислення, активізації творчого потенціалу та особистісного розвитку майбутніх фахівців-психологів

Метою опанування даного курсу є формування знань щодо психологічних особливостей порушень та трансформацій індивідуально-психологічних та особистісних властивостей людини при різноманітних формах психічних розладів та захворювань.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна
Рік підготовки	3 курс
Семестр	5,6
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	8
- кількість модулів	4
- загальна кількість годин	240
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	20
- практичні заняття (годин)	4
- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	216
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)	-
- підсумковий контроль	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного навчання необхідне опанування знаннями з дисциплін: «Загальна психологія», «Анатомія нервової системи та фізіологія нервової системи», «Основи психологічної практики», «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Підготовка з надання домедичної допомоги».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійних програм «Екстремальна та кризова психологія» та «Робота з персоналом» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПР
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань	ПР2

Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПР9
Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.	ПР11
Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	ПР16
Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	ПР18

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та спеціальні)	ЗК, СК
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК1
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ЗК2
Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.	СК1
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	СК2
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.	СК3

Тематичний зміст курсу складається з чотирьох змістових модулів, які відображають логічну послідовність оптимального засвоєння фундаментальних знань з курсу «Патопсихологічна та клінічна психологія».

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1.

Тема 1.1. Методологічні основи, предмет та завдання патопсихології.

Принципи побудови патопсихологічного дослідження. Моделі патології.

Тема 1.2. Порушення відчуттів та сприйняття.

Тема 1.3. Порушення уваги та пам'яті.

Тема 1.4. Порушення мислення та мови.

Тема 1.5. Порушення розумової працездатності та інтелекту.

МОДУЛЬ 2.

Тема 2.1. Порушення емоцій та волі.

Тема 2.2. Генералізований тривожний розлад. Обсесивно-компульсивний розлад.

Тема 2.3. Порушення свідомості та самосвідомості.

Тема 2.4. Патопсихологія особистості.

Тема 2.5. Порушення, спричинені використанням психоактивних речовин.

Тема 2.6. Патопсихологічні реєстр-синдромі.

МОДУЛЬ 3.

Тема 3.1. Предмет, задачі, історія, галузі досліджень клінічної психології.

Тема 3.2. Професійно-етичні принципи роботи клінічного психолога.

Тема 3.3. Клінічні прояви психічної норми та патології.

Діагностичні принципи-альтернативи.

Тема 3.4. Клінічне інтерв'ю. Техніка проведення.

Тема 3.5. Загальна характеристику епілепсії.

Тема 3.6. Клініка біполярного афективного розладу.

Тема 3.7. Загальна характеристика шизофренії.

Тема 3.8. Загальна характеристика алкоголізму та наркоманій.

МОДУЛЬ 4.

Тема 4.1. Загальна характеристика неврозів та реактивних станів.

Посттравматичні стресові розлади у працівників ризиконебезпечних професій та постраждалих внаслідок екстремальних ситуацій.

Тема 4.2. Психопатії та патохарактерологічний розвиток особистості.

Тема 4.3. Психосоматичні захворювання. Психологія соматичних хворих.

Тема 4.4. Порушення психічної діяльності у старчому та передстарчому віці.

Тема 4.5. Порушення психічного розвитку дітей. Види дізонтogeneзу.

Тема 4.6. Психологія хворого. Внутрішня картина хвороби.

Психологія лікувальної взаємодії. Організаційні аспекти діяльності клінічного психолога. Робота психолога з персоналом в лікувальному закладі.

Тема 4.7. Психологія девіантної поведінки.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання				
	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лаборато рні заняття	самостій на робота
5 - й семестр					
Модуль 1.					

Тема 1.1.	11	1	-	-	10	-
Тема 1.2.	11	1	-	-	10	-
Тема 1.3.	11	1	-	-	10	-
Тема 1.4.	13	1	-	-	12	-
Тема 1.5.	13	1	-	-	12	-
Разом за модулем 1	59	5	-	-	54	-
Модуль 2.						
Тема 2.1.	9,0	1,0	-	-	8	-
Тема 2.2.	8,5	0,5	-	-	8	-
Тема 2.3.	8,5	0,5	-	-	8	-
Тема 2.4.	11,0	1,0	-	-	10	-
Тема 2.5.	11,0	1,0	-	-	10	-
Тема 2.6.	13,0	1,0	2	-	10	-
Разом за модулем 2	61,0	5	2	-	54	-
Всього у 5 семестрі	120	10	2	-	108	-
6 - й семестр						
Модуль 3.						
Тема 3.1.	6,5	0,5	-	-	6	-
Тема 3.2.	6,5	0,5	-	-	6	-
Тема 3.3.	6,5	0,5	-	-	6	-
Тема 3.4.	6,5	0,5	-	-	6	-
Тема 3.5.	7,0	0,5	0,5	-	6	-
Тема 3.6.	8,5	0,5	-	-	8	-
Тема 3.7.	9,5	1	0,5	-	8	-
Тема 3.8.	9,0	1	-	-	8	-
Разом за модулем 3	60	5	1	-	54	-
Модуль 4.						
Тема 4.1.	7,5	1	0,5	-	6	-
Тема 4.2.	9,0	1	-	-	8	-
Тема 4.3.	9,0	1	-	-	8	-
Тема 4.4.	9,0	1	-	-	8	-
Тема 4.5.	8,5	0,5	-	-	8	-
Тема 4.6.	8,5	-	0,5	-	8	-
Тема 4.7.	8,5	0,5	-	-	8	-
Разом за модулем 4	60	5	1	-	54	-
Всього у 6 семестрі	120	10	2	-	108	-
ВСЬОГО	240	20	4	-	216	-

Теми практичних занять 5 семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2.6. Основні патопсихологічні синдроми.	2
Разом за модулем № 1 та № 2		2

Теми практичних занять 6 семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	3.5.Епілепсія. Психологічні особливості особистісних змін при епілепсії. Експериментально-психологічне дослідження хворих на епілепсію.	0,5
2	3.7.Шизофренія. Психологічні особливості інтелектуальної, емоційної, вольової сфер при шизофренії. Особливості мислення при шизофренії. Експериментально-психологічне дослідження хворих на шизофренію.	0,5
3	4.1.Загальна характеристика неврозів. Класифікація неврозів. Особливості психологічного дослідження хворих на невроз та їх психологічна корекція. Посттравматичні стресові розлади в роботі працівників ризиконебезпечних професій та постраждалих під час екстремальних ситуацій.	0,5
4	4.6.Психологія хворого. Внутрішня картина хвороби. Психологія лікувальної взаємодії. Форми емоційно-особистісного реагування на хворобу. Професіограма лікаря: психологічні аспекти. Синдром емоційного вигорання та синдром хронічної втоми як варіанти професійної деформації особистості лікаря і психолога. Взаємини медичних працівників і пацієнтів: моделі й стилі взаємин. Діагностика професійно важливих психологічних якостей медичних працівників. Робота психолога з персоналом в лікувальному закладі	0,5
Разом за модулем № 3 та № 4		2

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, консультації, контрольні заходи, самостійна робота. Використовуються словесні (пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація,

демонстрація, спостереження), практичні методи навчання. В процесі навчання задіюються технічні ресурси та відео метод.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Патологічна та клінічна психологія» здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: реферати, індивідуальна самостійна робота, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, протоколи проведення психодіагностичних методик, екзамен.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок здобувачів з кожного освітнього компонента освітньої програми здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань.

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі опитування, наявності конспекту лекцій, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, вирішення клінічних завдань, проведення психодіагностичних методик, виконання індивідуальної самостійної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, умінь самостійно опрацьовувати тексти, ведення конспекту, виконання психологічних методик та оформлення протоколів, здатності публічно, письмово чи в електронному форматі представляти матеріал, засвоєний на заняттях та опрацьований самостійно.

Завданням підсумкового контролю (екзамен) є підсумкова перевірка глибини засвоєння здобувачем програмного матеріалу освітнього компонента, логіки та взаємозв'язків між окремими його розділами, здатності до творчого використання набутих знань; уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту освітнього компонента.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
Семестр № 5				
I. Поточний контроль				
Модуль №1 і № 2	лекції	5	3	15
	семінарські заняття	-	-	-
	практичні заняття*	1	10	10
Індивідуальна самостійна робота				10
Разом за поточний контроль				35
II. Контрольна робота				30
III. Підсумковий контроль (екзамен)*				35
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100
Семестр № 6				
I. Поточний контроль				
Модуль №3 і № 4	лекції	5	3	15
	семінарські заняття	-	-	-
	практичні заняття*	1	10	10
Індивідуальна самостійна робота				10
Разом за поточний контроль				35
II. Контрольна робота				30
III. Підсумковий контроль (екзамен)*				35
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

* – види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання.

Поточний контроль

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення практичних та семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів. Він передбачає наявність конспекту лекцій, оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт та клінічних завдань та оцінювання виконання індивідуальної самостійної роботи.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекції:

Робота на лекції передбачає сприйняття та засвоєння теоретичного курсу, а також фіксацію основних його положень (конспектування). Оцінюється послідовність основних положень лекції, висновків, формулювань, узагальнень; позначання важливих думок, виділення ключових слів, термінів. Перевірка термінів, понять за допомогою словників, довідників з виписуванням тлумачень в зошит. Позначення питань, термінів, матеріалу, які викликають труднощі, пошук відповідей в рекомендованій літературі.

Нарахування балів за роботу на лекціях відбувається шляхом перевірки конспектів лекцій. При тому оцінюється: повнота, охайність і грамотність ведення конспекту.

Наявність усіх компонентів роботи на лекції може бути *оцінено макстимально в 3 бали*

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті:

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

9-10 балів – здобувач активно працює протягом усього практичного заняття, дає повні відповіді на запитання викладача у відповідності з планом практичного заняття і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, знання відповідної літератури, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з даної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення й висновки, правильно виконує навчальні завдання.

7-8 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. Здобувач активно працює протягом практичного заняття, виявив уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. Але у відповідях допущені неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, правильно виконує навчальні завдання, допускаючи не більше 1-2 стилістичних та граматичних помилок.

5-6 балів – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені помилки. Здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє при розв'язку практичних завдань знання лекційного матеріалу, намагається аналізувати факти й події, робити висновки й розв'язувати задачі. Але на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається помилок при висвітленні теоретичного матеріалу або 3-4 логічних помилок при розв'язанні практичних задач.

3-4 бали – завдання виконане не в повному обсязі, відповідь не обґрунтована. Здобувач поверхнево оволодів суттю питань з даної теми, при

розв'язку практичних завдань здобувач не володіє необхідним обсягом лекційного матеріалу, не намагається аналізувати факти й події, робити висновки; припускається грубих помилок при розв'язанні задач, виконав незначну частину завдань практичної роботи.

1-2 бали – завдання виконане частково, у звіті допущені помилки. Здобувач виявив неспроможність використати лекційний матеріал для розв'язку завдань практичного заняття, виконав завдання безсистемно, з грубими помилками, у здобувача відсутнє розуміння основної суті питань.

0 балів – завдання не виконане або у звіті допущені грубі помилки. Здобувач не володіє матеріалом, необхідним для розв'язку завдань практичного заняття, не розв'язав завдання практичного заняття, на додаткові запитання не дає правильну відповідь.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення роботи, самостійність виконання, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка складається з рекомендованих питань та завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Індивідуальна самостійна робота передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей та застосування набутих знань на практиці.

Викладач пропонує декілька рекомендованих тем з нижченаведеного переліку, які створюють умови більш поглибленого вивчення основного матеріалу, передбаченого програмою дисципліни.

Здобувачу вищої освіти необхідно самостійно виконати поглиблене дослідження: відповісти на запропоновані питання та виконати відповідні завдання. Результати дослідження оформити звітом у формі конспекту, есе, реферату або презентації.

Основними завданнями самостійної роботи слухачів є не тільки підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота також передбачає підготовку навчально-наукової доповіді (реферату) (обсягом 5-7 сторінок друкованого тексту) за однією з запропонованих нижче тем.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Основними завданнями самостійної роботи слухачів є не тільки підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни.

Індивідуальна самотійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Критерії оцінювання індивідуальної самотійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – самотійна робота здобувачем виконана в повному обсязі; здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використав статистичні дані; продемонстрував знання підручників, посібників, вміння аналізувати наукову літературу. Використано ілюстративний матеріал, презентація. Список використаної наукової літератури нараховує не менше 8-10 джерел та відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії. Здобувач продемонстрував вміння доповісти матеріал аудиторії, вільно ним володіє.

9 балів – робота виконана в повному обсязі, здобувач демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення; допущені незначні помилки.

8 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу; здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викладає матеріал; тему розкрито вичерпно, положення обґрунтовані, матеріал повністю взято з основної та додаткової літератури.

7 балів – здобувач демонструє здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій; здійснює критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; але не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використовує статистичні дані.

6 балів – здобувач виконав лише від 70% до 80% від загального обсягу; тему розкрито в основному, визначення та аргументація взяті з основної навчальної літератури.

5 балів – здобувач правильно викладає матеріал, здійснює частково порівняльний аналіз деяких теорій, концепцій, частково демонструє здатність робити висновки та узагальнення, але не аргументує власне ставлення до альтернативних поглядів на питання, не використовує фактичні та статистичні дані.

4 бали – тему розкрито не повністю, матеріал повторює положення з лекції, приклади знайдені самотійно та інтерпретовані правильно. При викладанні допущені неточності, або відсутня мінімально необхідна кількість висновків, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень,

3 бали – допущені помилки у формулюванні термінів і категорій. У матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи. Або здобувач лише

частково висвітлює тему. Реферат містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми.

2 бали – тему розкрито недостатньо та поверхнево, матеріал повторює положення лекції, приклади з лекції, розуміння недостатньо чітке. Зроблені висновки є помилковими.

1 бал – тему розкрито фрагментарно, приклади не наведені, або не є достатньо зрозумілими здобувачеві; здобувач не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно.

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну (дві) з рекомендованих тем з нижченаведеного переліку або індивідуальну тему, погоджену з викладачем та самостійно виконати поглиблене дослідження: відповісти на запропоновані питання та виконати відповідні завдання.

Результати дослідження оформити звітом у формі конспекту, есе, реферату або презентації. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>.

Самостійна робота також передбачає підготовку навчально-наукової доповіді (реферату) (обсягом 5-7 сторінок друкованого тексту) за вибраними темами.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти у 5 семестрі (патопсихологія):

1. Патопсихологія як психологічна дисципліна: її предмет, задачі, актуальні проблеми.
2. Історія розвитку патопсихології.
3. Становлення патопсихології як міждисциплінарної області знань.
4. Патопсихологія і психіатрія, їхній взаємозв'язок.
5. Поняття «патопсихологія» і «психопатологія», їх відмінності.
6. Патопсихологія і клінічна психологія.
7. Вплив загальнопсихологічних теорій на розвиток патопсихології.
8. Роль психіатричних концепцій в становленні патопсихології.
9. Значення патопсихологічних досліджень для розвитку загальнотеоретичних питань психології і практичних задач психіатрії.
10. Внесок Б.В. Зейгарник до патопсихології.

11. Проблема норми в патопсихології і суміжних науках.
12. Розвиток уявлень про норму в історичному аспекті.
13. Критерії відхилень від норми.
14. Показники нормального функціонування психіки.
15. Підходи до оцінки норми: соціальний, психологічний, психіатричний, етнокультуральний.
16. Підходи до оцінки норми: віковий, гендерний, професійний, феноменологічний.
17. Статистичний підхід до оцінки норми. Його достоїнства і вади.
18. Стани між нормою і патологією (акцентуація, девіації і ін.).
19. Психічна адаптація і дезадаптація.
20. Способи взаємодії індивіда і реальності. Методи дослідження в патопсихології, їх класифікація, особливості застосування.
21. Спостереження в процесі патопсихологічного обстеження.
22. Бесіда в процесі патопсихологічного обстеження.
23. Збір анамнезу, його значення.
24. Використовування тестів-опитувальників і проєктивних методів в патопсихології.
25. Патопсихологічний експеримент.
26. Особливості проведення патопсихологічного експерименту.
27. Аналіз і інтерпретація даних патопсихологічного експерименту.
28. Співвідношення порушень пам'яті та уваги.
29. Безпосередня та опосередкована пам'ять і порушення співвідношень при різних хворобах.
30. Методи дослідження особистісного компоненту пам'яті.
31. Проблема забування намірів. Методи дослідження та шляхи корекції динамічних розладів пам'яті.
32. Дослідження при розумовій відсталості.
33. Порушення самосприйняття. Психосенсорні розлади та порушення схеми тіла.
34. Значення гностичних почуттів у порушенні самосприйняття.
35. Співвідношення зміненого самосприйняття і маячення.
36. Психологічні теорії маячення.
37. Методи вивчення медичної документації.
38. Методи клініко-психологічного дослідження.
39. Формування мети і задачі патопсихологічного дослідження.
40. Деонтологічний аспект діяльності патопсихолога.
41. Структура патопсихологічних досліджень порушень пізнавальної діяльності.
42. Значення патопсихологічних обстежень у діагностичному та лікувальному процесі.
43. Особливості і значення патопсихологічних обстежень для прогнозу та реабілітаційної роботи.

44. Патопсихологічна експертиза (трудова, військова, судова, педагогічна). Особливості організації та проведення.
45. Аналіз динаміки окремих характеристик і формування синдромів.
46. Взаємозалежність і взаємовплив окремих характеристик і синдромів.
47. Динаміка розвитку та змін індивідуально-психологічних особливостей особистості. Їх діагностична та прогностична значущість.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти у 6 семестрі (клінічна психологія):

1. Патопсихологічна семіотика при шизофренії.
2. Методи вивчення мислення та афективно-особистісної сфери діяльності у хворих на шизофренію.
3. Патопсихологічна семіотика при афективно-ендогенних психічних розладах.
4. Методи вивчення мислення та афективно-особистісної сфери діяльності при афективно-ендогенних психічних розладах.
5. Патопсихологічна семіотика при ендегенно-органічних захворюваннях (епілепсія, первинні атрофічні процеси головного мозку).
6. Патопсихологічні методи виявлення органічних порушень головного мозку.
7. Патопсихологічна семіотика при екзогенно-органічних психічних розладах інфекційного, інтоксикаційного, травматичного генезу.
8. Патопсихологічні методи вивчення мислення та афективно-особистісної сфери при екзогенно-органічних психічних розладах.
9. Патопсихологічна семіотика при судинних захворюваннях (церебральний атеросклероз, гіпертонічна хвороба).
10. Патопсихологічні методи вивчення мислення і афективно-особистісної сфери діяльності при психічних розладах судинного генезу.
11. Патопсихологічна семіотика при алкоголізмі, наркоманіях, токсикоманіях та психозах при них.
12. Методи вивчення мислення та афективно-особистісної сфери діяльності при алкоголізмі, наркоманіях, токсикоманіях.
13. Патопсихологічна семіотика при особистісно-аномальних розладах (акцентуації та психопатії).
14. Патопсихологічні методи вивчення мислення та афективно-особистісної сфери діяльності при акцентуаціях та психопатіях.
15. Патопсихологічна семіотика при психогенних захворюваннях (невротичні реакції, наслідки гострого стресу, неврози).
16. Преморбідні індивідуально-психологічні особливості у пацієнтів з психогенними захворюваннями.
17. Інтенсивність та глибина психотравми і клініка психогеній.

18. Патопсихологічна семіотика при психічних розладах, що супроводжують соматичні захворювання.
19. Методи вивчення мислення та афективно-особистісної сфери діяльності хворих на соматичні захворювання.
20. Патопсихологічна семіотика у психічно-хворих дітей і підлітків.
21. Патопсихологічні дослідження у дитячій і підлітковій психіатрії.
22. Особливості проведення патопсихологічного експерименту та оцінка результатів дослідження у дітей.
23. Взаємозалежність та взаємовплив окремих характеристик та синдромів у дітей і підлітків.
24. Патопсихологічні дослідження в геронтологічній практиці.
25. Взаємозалежність та взаємовплив окремих характеристик та синдромів у хворих похилого віку.
26. Психологічні втручання (інтервенції).
27. Клініко – психологічні та психотерапевтичні втручання.
28. Психологічна корекція.
29. Психологічне консультування.
30. Загальне уявлення про основні напрями психотерапії.
31. Психодинамічний напрям.
32. Поведінковий напрям.
33. Екзистенційно-гуманістичний напрям.
34. Сімейна психотерапія і сімейне консультування.
35. Групова психотерапія.
36. Загальні принципи організації медико-психологічної допомоги.
37. Особливості роботи патопсихолога в закладах, що надають психіатричну допомогу.
38. Взаємодія психолога і лікаря–психотерапевта при проведенні психотерапії.
39. Особливості організації роботи психолога в медичних закладах іншого профілю.
40. Поняття про психічну хворобу.
41. Методи обстеження психічно хворих.
42. Діагностика та класифікація психічних розладів у Міжнародній класифікації хвороб.
43. Методи профілактики психічних захворювань.
44. Методи реабілітації психічно хворих.

Контрольна робота є складовою контролю роботи здобувачів вищої освіти, яка виконується у вигляді письмової роботи під час періоду самостійного навчання. Для отримання допуску до підсумкового контролю здобувач вищої освіти повинен виконати контрольну роботу, яка виконується у міжсесійний період та повинна бути подана для перевірки та рецензування викладачу. Здобувачі вищої освіти, контрольні роботи яких пройшли рецензування та зараховані, вважаються допущеними до складання екзамену з

дисципліни. Оцінювання контрольної роботи здійснюється у відповідності до визначених критеріїв. У день складання екзамену контрольні роботи на рецензування не приймаються.

Загальні вимоги до оформлення контрольної роботи: написання українською мовою, чіткість побудови, логічна послідовність аргументації відповідей на завдання. Слід використовувати загальноприйнятну психологічну термінологію.

Контрольна робота оформляється на аркушах формату А4 без рамок, додержуючись таких розмірів полів: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм. Текст і рисунки набираються на комп'ютері. При підготовці рукопису засобами текстового редактора Word рекомендується дотримуватися таких вимог: шрифт – Times New Roman, розмір 14; міжрядковий інтервал – 1; відступ – 1,25 см; вирівнювання тексту – за шириною. В таблицях та рисунках допускається використання шрифту розміром 12. Нумерація сторінок має бути наскрізною і подаватися арабськими цифрами зверху справа сторінки. Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації, але номер сторінки на ньому не ставлять.

Список використаних літературних джерел розміщується з нової сторінки у алфавітному порядку.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат).

Кожен варіант контрольної роботи складається з чотирьох питань. У відповіді на поставленні питання здобувачі вищої освіти повинні відобразити володіння навчальним матеріалом, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, проявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Питання до контрольної роботи за модулем 1 та 2 Основи патологічної психології (5 семестр)

Перелік питань до модульного контролю № 1:

1. Патопсихологія у системі наукового знання.
2. Наукові, практичні та методологічні передумови видокремлення патопсихології в самостійну галузь психологічного знання.
3. Відмінності патопсихології та психопатології.
4. Предмет патопсихології. Завдання патопсихології.

5. Структура патопсихології.
6. Внесок Б.В. Зейгарник до патопсихології
7. Міждисциплінарні зв'язки патопсихології.
8. Специфіка патопсихологічного дослідження.
9. Принципи побудови патопсихологічного дослідження.
10. Основні етапи патопсихологічного дослідження.
11. Загальний план написання патопсихологічного укладання.
12. Прийоми та методи патопсихологічної діагностики.
13. Критерії та особливості підбору експериментальних методик проведення патопсихологічного дослідження.
14. Поняття психічної норми у патопсихології.
15. Критерії психічного здоров'я.
16. Критерії психічного розладу.
17. Поняття симптом, синдром.
18. Поняття МКБ-10.
19. Фактори психічних захворювань (екзогенні, ендогенні, психогенні).
20. Біологічна модель патології.
21. Психодинамічна модель патології.
22. Поведінкова модель патології.
23. Когнітивна модель патології.
24. Екзистенційно-гуманістична модель патології 23.
25. Соціокультурна модель патології.
26. Відчуття. Порушення відчуттів.
27. Парестезія. Сенестопатія.
28. Сприйняття. Порушення сприйняття.
29. Розлади сприйняття: ілюзії, галюцинації, психосенсорні розлади.
30. Роль перевантаження аналізаторів і недостатності інформації у виникненні порушень сприйняття.
31. Порушення особистісного компоненту сприйняття.
32. Афективні, вербальні ілюзії, парейдолії
33. Агнозія. Види агнозій.
34. Ілюзії. Види ілюзій
35. Дерезалізаційні розлади.
36. Порушення сприйняття часу.
37. Галюцинації. Види галюцинацій.
38. Справжні галюцинації. Хибні галюцинації (псевдогалюцинації).
39. Психосенсорні розлади.
40. Увага. Порушення уваги.
41. Неуважність.
42. Гіперметаморфоз.
43. Звуження обсягу уваги.
44. Виснаження уваги.
45. Інертність уваги.
46. Синдром дефіциту уваги (СДВ).

47. Пам'ять. Закони пам'яті. Порушення пам'яті.
48. Гіпермнезія. Гіпомнезія. Амнезія.
49. Клінічні форми амнезії.
50. Корсаковський синдром.
51. Парамнезії.
52. Мова. Недорозвинення мови. Порушення мови.
53. Порушення зовнішньої форми висловлювання
54. Порушення внутрішньої форми висловлювання.
55. Порушення писемного мовлення.
56. Неологізми в мові, стереотипії.
57. Мислення. Порушення операційної сторони мислення.
58. Поняття про рівень узагальнення
59. Порушення динаміки мислення.
60. Порушення особистісно-мотиваційного компонента мислення.
61. Порушення темпу асоціативного процесу.
62. Порушення цілеспрямованості мислення.
63. Порушення якості мислення.
64. Порушення розумової працездатності.
65. Порушення інтелекту: вроджена та набута розумова відсталість.

Перелік питань до модульного контролю № 2:

1. Порушення емоцій.
2. Патологічне посилення позитивних та негативних емоцій
3. Раптус, патологічний афект патологічна тривога та страх.
4. Патологічне ослаблення почуттів.
5. Порушення рухливості почуттів.
6. Спотворення емоцій (амбівалентність емоцій та паратимія).
7. Розладуй настрою.
8. Монополярна депресія. Біполярна депресія.
9. Розлади рухової активності.
10. Гіперкінетичні розлади.
11. Гіпокінетичні розлади.
12. Паракінетичні розлади
13. Розлади вольової сфери.
14. Розлади потягів (інстинктів).
15. Розлад харчових потягів.
16. Нервова анорексія. Нервова булімія.
17. Розлади інстинкту самозбереження.
18. Розлади статевих потягів
19. Стресс, адаптація та тривожне реагування.
20. Генералізований тривожний розлад.
21. Фобії. Лікування фобій.
22. Панічний розлад.
23. Обсесивно-компульсивний розлад.

24. Гострий та посттравматичний стресовий розлад.
25. Придушення свідомості або оглушення.
26. Спотворення свідомості або потьмарення (темрявне потьмарення свідомості, «амбулаторний автоматизм», делірій, онейроїд, аменція, афективно звужена свідомість).
27. Виняткові стани свідомості (патологічний афект, патологічний просночний стан, реакція «короткого замикання»)
28. Дисоціативні розлади (деперсоналізація та дереалізація).
29. Патологія особистості (деструкція особистості, особистісний дефект, деформація особистості).
30. Розлади особистості.
31. Типи розладів особистості.
32. Порушення, спричинені використанням психоактивних речовин.
33. Загальна характеристика психоактивних речовин.
34. Патопсихологічний синдром.
35. Патопсихологічний симптомокомплекс.
36. Позитивна симптоматика. Негативна симптоматика
37. Класифікація патопсихологічних синдромів.
38. Синдром психотичної дезорганізації.
39. Шизофренічний синдром.
40. Афективно-ендогенний синдром.
41. Ендогенно-маніакальний синдром.
42. Ендогенний депресивний синдром.
43. Олігофренічний синдром.
44. Органічний синдром.
45. Екзогенно-органічний синдром.
46. Ендогенно-органічний синдром (епілептоїдна форма).
47. Ендогенно-органічний синдром (дегенеративна форма).
48. Особистісно-аномальний синдром.
49. Психогенно-невротичний синдром.
50. Психогенно-психотичний синдром.

Питання до контрольної роботи за модулем 3 та 4 Основи клінічної психології (6 семестр)

Перелік питань до модульного контролю № 3:

1. Історичні віхи клінічної психології.
2. Місце клінічної психології в системі знань. Цілі та завдання клінічної психології.
3. Клінічна психологія: предмет, задачі, історія та галузі досліджень
4. Основні напрямки досліджень. Московська та Ленінградська патопсихологічні школи.
5. Взаємовідносини психології та медицини. Основні галузі клінічної психології.

6. Основні принципи психологічного дослідження в клінічній психології. Особливості психодіагностики в клінічній психології.
7. Характеристика основних методів дослідження в клінічній психології.
8. Професійні та етичні засади клінічного психолога
9. Клінічні прояви психічної норми та патології. Класифікація психічних розладів.
10. Психологічні принципи-альтернативи.
11. Клініка шизофренії.
12. Гіпотези та теорії виникнення шизофренії.
13. Основні симптоми шизофренії.
14. Розлади мислення при шизофренії (провали, закупорка, наплив думок, ментизм).
15. Емоційні розлади при шизофренії
16. Рухові порушення при шизофренії (кататонічний ступор, кататонічне збудження).
17. Розлади сприйняття при шизофренії (галюцинації, псевдогалюції, різні форми марення).
18. Основні поняття шизофренії (розщеплення, аутизм, абулія, амбівалентність, амбітендентність, негативізм).
19. Основні поняття порушення мислення при шизофренії (актуалізація «слабких» ознак, зісковзування, різноплановість мислення, патологічний полісемантизм, резонерство, паралогічні судження).
20. Характеристика простої форми шизофренії.
21. Характеристика кататонічної форми шизофренії.
22. Характеристика гебефренічної форми шизофренії.
23. Патофізіологічні основи шизофренії.
24. Експериментально-психологічне дослідження при шизофренії.
25. Клініка епілепсії.
26. Характеристика великого епілептичного припадку.
27. Характеристика малого епілептичного припадку.
28. Відмінність епілептичного припадку від істеричного.
29. Психічні еквіваленти припадку у вигляді розладів свідомості.
30. Психічні еквіваленти припадку у вигляді розладів настрою.
31. Епілептичні зміни особистості.
32. Патофізіологічні механізми епілепсії.
33. Основні симптоми епілептичного слабоумства.
34. Експериментально-психологічне дослідження при епілепсії.
35. Відмінність епілептичного резонерства від шизофренічного.
36. Специфічні симптоми розладів мови при епілепсії.
37. Розлади пам'яті при епілепсії.
38. Афективно-особистісні зміни при епілепсії.
39. Біполярний афективний розлад (БАР). Основні поняття.
40. Стадії розвитку біполярного розладу

41. Характеристика депресивної фази при БАР.
42. Різні варіанти депресій при БАР.
43. Проблема суїциду при БАР.
44. Характеристика маніакальної фази при БАР.
45. Особливості захворювання БАР у дитячому та підлітковому віці.
46. Загальна характеристика алкоголізму.
47. Стадії розвитку алкоголізму.
48. Гостра алкогольна інтоксикація (характеристика простого і патологічного алкогольного сп'яніння).
49. Клініка хронічного алкоголізму.
50. Психологічні особливості порушення особистості при алкоголізмі.
51. Алкогольні психози.
52. Загальна характеристика наркоманії.
53. Стадії розвитку наркоманії.
54. Поняття про психологічну та фізичну залежність.

Перелік питань до модульного контролю № 4:

1. Загальна характеристика невротичних розладів. Класифікація невротичних розладів.
2. Клініка неврастенії.
3. Клініка істеричного неврозу (дисоціативний розлад).
4. Клініка неврозу нав'язливих станів (обсесивно-компульсивний розлад).
5. Клініка реактивних станів.
6. Загальна характеристика психопатій. Класифікація психопатій.
7. Диференційна діагностика неврозів та психопатій
8. Клінічні форми психопатій (збудлива психопатія, істерична психопатія).
9. Клінічні форми психопатій (група патологічно замкнених психопатів, паранояльна психопатія, астенічна психопатія).
10. Клінічні форми психопатій (психастенічна психопатія, депресивна психопатія, група нестійких психопатів).
11. Патохарактерологічний розвиток особистості.
12. Психосоматичні розлади (клініка конверсійних симптомів і функціональних синдромів різних органів і систем).
13. Характеристика психосоматичних захворювань.
14. Психологічні чинники ризику розвитку психосоматичних захворювань
15. Моделі формування психосоматичних розладів.
16. Психосоматичні захворювання органів дихання, серцево-судинної та шлунково-кишкової систем.
17. Психосоматичні захворювання ендокринної системи, в гінекології та акушерстві, функціональні сексуальні розлади.
18. Психосоматичні захворювання в хірургії, терапії, травматології.

19. Розумова недостатність. Ступені олігофренії.
20. Синдроми диференційованих форм олігофренії.
21. Специфіка порушень психіки у дитячому віці.
22. Поняття про дизонтогенез. Характеристика головних біологічних та соціальних чинників дизонтогенезу.
23. Основні види дизонтогенезу.
24. Характеристика загального психічного недорозвитку.
25. Затриманий розвиток.
26. Порушений розвиток.
27. Загальна характеристика дефіцитарного розвитку.
28. Викривлений розвиток.
29. Дитячий аутизм.
30. Синдром гіперактивності/дефіциту уваги у дітей.
31. Розлади психічної діяльності в передстарчому віці. Пресенильні психози.
32. Розлади психічної діяльності в старчому віці. Сенільна деменція.
33. Атипові форми старчого недоумства. Хвороба Альцгеймера.
34. Атипові форми старчого недоумства. Хвороба Піка. Хорея Гентінгтона
35. Розлади психічної діяльності при судинних захворюваннях головного мозку і гіпертонічній хворобі.
36. Проблема агнозій в патопсихології.
37. Псевдоагнозії при деменції.
38. Клінічні аспекти психології девіантної поведінки.
39. Психологія хворого. Внутрішня картина хвороби (ВКХ). Будова ВКХ.
40. Основні закономірності формування ВКХ.
41. Класифікація ВКХ.
42. Загальна характеристика різних видів ВКХ.
43. Психологія соматичних хворих.
44. Психологія лікувальної взаємодії : «лікар – хворий».
45. Сімейна клінічна психологія.
46. Сучасні аспекти психотерапії, психогієни і психопрофілактики.
47. Клінічне інтерв'ю. Техніка проведення.
48. Психологічна корекція.
49. Методи діагностики розладів відчуття та сприйняття.
50. Методи діагностики розладів уваги.
51. Методи діагностики розладів пам'яті.
52. Методи діагностики розладів мислення.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт:

25-30 балів – вірно дані відповіді на чотири питання з дотриманням

всіх вимог до виконання;

20-24 балів – в цілому розкриті чотири питання, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

15-19 балів – дані відповіді на три питання;

10-14 балів – дані відповіді на два питання

5-9 балів – дано відповідь на одне питання;

0-4 балів – відповідь відсутня або робота містить грубі помилки.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного екзамену.

Кожен варіант екзаменаційного білету складається з трьох питань.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені у 5 та 6 семестрах:

30-35 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст питань;

23-29 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

16-22 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

8-15 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкритий зміст питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1-7 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань.

Відповіді на питання оцінюються за критеріями досягнення нормативних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень, здатність вичерпно та аргументовано їх викласти, висловити та обґрунтувати власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни.

Перелік питань для підготовки до екзамену в 5 семестрі:

1. Предмет патопсихології. Завдання патопсихології.
2. Значення патопсихологічних досліджень.
3. Розкрийте суть психічної патології.
4. Поясніть зв'язок патопсихології з іншими науками.

5. Назвіть принципи патопсихологічних досліджень.
6. Опишіть коротко історію розвитку поглядів на патологію та її лікування.
7. Екзорцизм.
8. Коротко опишіть історію розвитку поглядів на патологію та її лікування в Україні та Росії.
9. Вплив психіатричних концепцій на становлення патопсихології (В.М. Бехтерев, С.С. Корсаков, Е. Крепелін, Е. Блейлер та ін.).
10. Внесок Б.В. Зейгарник до патопсихології.
11. Причини виникнення психічних порушень.
12. Найбільш поширені психічні захворювання.
13. Поняття «норма-патологія».
14. Охарактеризуйте розлади пам'яті.
15. Корсаківський амнестичний синдром.
16. Кількісні порушення пам'яті (амнезія, гіпермнезія, гіпомнезія)
17. Якісні порушення пам'яті – парамнезії (дежавю, конфабуляції, псевдоремінісценції).
18. Охарактеризуйте розлади інтелекту.
19. Порушення розумової працездатності.
20. Порушення інтелекту: вроджена та набута розумова відсталість.
21. Клінічні варіанти олігофренії.
22. Охарактеризуйте розлади відчуттів.
23. Охарактеризуйте розлади сприймання.
24. Дерезалізаційні розлади.
25. Загальна характеристика галюцинацій.
26. Порушення сприймання часу.
27. Охарактеризуйте розлади уваги.
28. Охарактеризуйте розлади мислення.
29. Формальні розлади мислення.
30. Розлади мовлення (афазії, дизартрії, мутизм).
31. Розмежуйте поняття «мова» та «мовлення».
32. Порушення зовнішньої форми висловлювання
33. Порушення внутрішньої форми висловлювання.
34. Порушення писемного мовлення.
35. Порушення емоцій.
36. Патологічне посилення позитивних та негативних емоцій
37. Раптус, патологічний афект патологічна тривога та страх.
38. Патологічне ослаблення почуттів.
39. Порушення рухливості почуттів.
40. Спотворення емоцій (амбівалентність емоцій та паратимія).
41. Розладуї настрою.
42. Монополярна депресія. Біполярна депресія.
43. Розлади рухової активності.
44. Гіперкінетичні розлади.

45. Гіпокінетичні розлади.
46. Паракінетичні розлади
47. Розлади вольової сфери.
48. Розлади потягів (інстинктів).
49. Нервова анорексія. Нервова булімія.
50. Розлади інстинкту самозбереження.
51. Розлади статевих потягів
52. Розлади афектів.
53. Види фобій.
54. Афективні синдроми.
55. Патопсихологічні прояви порушень особистості.
56. Порушення структури ієрархії мотивів.
57. Формування патологічних потреб і мотивів.
58. Порушення смислоутворення.
59. Порушення саморегуляції і опосередкування.
60. Порушення критичності і спонтанності поведінки.
61. Охарактеризуйте основні розлади самосвідомості.
62. Придушення свідомості або оглушення.
63. Спотворення свідомості або потьмарення (темрявне потьмарення свідомості, «амбулаторний автоматизм», делірій, онейроїд, аменція, афективно звужена свідомість).
64. Виняткові стани свідомості (патологічний афект, патологічний просночний стан, реакція «короткого замикання»)
65. Дисоціативні розлади (деперсоналізація та дереалізація).
66. Патологія особистості (деструкція особистості, особистісний дефект, деформація особистості).
67. «Змінені» стани свідомості.
68. Стресс, адаптація та тривожне реагування.
69. Генералізований тривожний розлад.
70. Фобії. Лікування фобій.
71. Панічний розлад.
72. Обсесивно-компульсивний розлад.
73. Гострий та посттравматичний стресовий розлад.
74. Розлади особистості.
75. Типи розладів особистості.
76. Порушення, спричинені використанням психоактивних речовин.
77. Загальна характеристика психоактивних речовин.
78. Назвіть основні методики при дослідженні мотиваційної сфери особистості.
79. Поясніть суть розладів афектів: патологічний афект, страх, тривога.
80. Місце дитячої патопсихології в системі психологічних наук.
81. Шизофренічний патопсихологічний реєстр-синдром
82. Афективно-ендогенний патопсихологічний реєстр-синдром
83. Олігофренічний патопсихологічний реєстр-синдром

84. Екзогенно-органічний патопсихологічний реєстр-синдром
85. Ендогенно-органічний патопсихологічний реєстр-синдром
86. Особистісно-аномальний патопсихологічний реєстр-синдром
87. Психогенно-психотичний патопсихологічний реєстр-синдром
88. Психогенно-невротичний патопсихологічний реєстр-синдром
89. Характеристики типових патопсихологічних реєстр-синдромів у хворих з різними формами психічних захворювань.

Перелік питань для підготовки до екзамену в 6 семестрі:

1. Предмет, завдання клінічної психології.
2. Діагностичні принципи-альтернативи.
3. Загальні засади клінічної психології (етіологія, фази дослідження етіології, форми перебігу розладів).
4. Визначення поняття шизофренії. Основні симптоми шизофренії.
5. Гіпотези та теорії виникнення шизофренії.
6. Негативні та позитивні симптоми шизофренії.
7. Основні поняття шизофренії розщеплення, аутизм, абулія, амбівалентність, амбітендентність, негативізм.
8. Розлади мислення при шизофренії (актуалізація «слабких» ознак, зісковзування, різноплановість мислення, патологічний полісемантизм, резонерство, паралогічні судження та ін.)
9. Емоційно-вольові розлади при шизофренії.
10. Характеристика простої форми шизофренії.
11. Характеристика кататонічної форми шизофренії.
12. Характеристика гебефренічної форми шизофренії.
13. Патолофізіологічні основи шизофренії.
14. Експериментально-психологічне дослідження при шизофренії.
15. Охарактеризувати явище спотворення процесів узагальнення та відволікання при шизофренії при використанні методики класифікації.
16. Охарактеризувати явище спотворення процесів узагальнення та відволікання при шизофренії при використанні методики виключення понять.
17. Охарактеризувати явище різноплановості мислення при шизофренії при використанні методики виключення понять.
18. Охарактеризувати порушення асоціативного процесу при шизофренії під час використання методу піктограм.
19. Охарактеризувати явище резонерства при шизофренії при використанні методик: визначення понять, пояснення сенсу прочитаних оповідань.
20. Які порушення мислення при шизофренії можна виявити під час використання методики «Розуміння переносного сенсу прислів'їв, метафор та фраз».
21. Якими методиками на дослідження мислення можна виявити явище «зісковзування» при шизофренії.
22. Якими методиками можна діагностувати емоційну холодність при

шизофренії.

23. Клініка епілепсії.
24. Характеристика великого та малого епілептичного нападу.
25. Відмінність епілептичного нападу від істеричного.
26. Психічні еквіваленти нападу у вигляді розладів свідомості.
27. Психічні еквіваленти нападу у вигляді розладу настрою.
28. Епілептичні зміни особистості.
29. Відмінність епілептичного резонерства від шизофренічного.
30. Експериментально-психологічне дослідження при епілепсії.
31. Експериментально-психологічна діагностика порушень нервової рухливості процесів мислення при епілепсії.
32. Якими експериментально-психологічними методиками можна діагностувати порушення мислення при епілепсії
33. Які особливості мислення при епілепсії діагностуються методикою словесний експеримент.
34. Які особливості мислення при епілепсії діагностуються методикою піктограм.
35. Які особливості мислення при епілепсії діагностуються методикою встановлення послідовності подій.
36. Які особливості мислення при епілепсії діагностуються методикою виключення понять».
37. Які особливості мислення при епілепсії діагностуються методикою «складання картинок із відрізків».
38. Специфічні симптоми розладу мови при епілепсії.
39. Розлад пам'яті при епілепсії.
40. Афективно-особистісні зміни при епілепсії.
41. Біполярний афективний розлад (маніакально-депресивний психоз).

Основні поняття.

42. Характеристика депресивної фази при БАР.
43. Різні варіанти депресій при БАР. Проблема прихованої депресії.
44. Характеристика маніакальної фази при БАР.
45. Особливості захворювання БАР у дитячому та підлітковому віці.
46. Гостра алкогольна інтоксикація (характеристика простого та патологічного алкогольного сп'яніння).
47. Клініка хронічного алкоголізму.
48. Алкогольні психози.
49. Психологічні особливості та внутрішньоособистісний конфлікт при неврозах.
50. Неврози. Клініка неврастенії.
51. Неврози. Клініка істеричного неврозу.
52. Неврози. Клініка неврозу нав'язливих станів.
53. Клініка реактивних станів.
54. Психопатії. Етіологія та патогенез.

55. Клінічні форми психопатій (збудлива психопатія, істерична психопатія).
56. Клінічні форми психопатій (група патологічно замкнутих психопатів, паранояльна психопатія, астенична психопатія).
57. Клінічні форми психопатій (психастенична психопатія, депресивна психопатія, група нестійких психопатів).
58. Психосоматичні розлади (клініка конверсійних симптомів та функціональних синдромів різних органів та систем).
59. Характеристика психосоматичних захворювань.
60. Моделі формування психосоматичних розладів.
61. Розлади психічної діяльності у старечому віці. Сенільна деменція.
62. Атипові форми старечого недоумства. Хвороба Альцгеймера.
63. Атипові форми старечого недоумства. Хвороба Піка. Хорея Гентінгтона.
64. Розлади психічної діяльності при судинних захворюваннях головного мозку та гіпертонічної хвороби.
65. Розумова недостатність. Ступені олігофренії.
66. Синдроми диференційованих форм олігофренії.
67. Загальна характеристика порушень психічного розвитку. Види дизонтогенезу.
68. Загальне психічне недорозвинення.
69. Затриманий психічний розвиток.
70. Пошкоджений психічний розвиток.
71. Дефіцитарний психічний розвиток.
72. Спотворений психічний розвиток.
73. Дисгармонійний психічний розвиток.
74. Поняття девіантної поведінки.
75. Поняття делінквентної та адиктивної поведінки
76. Основні форми поведінки, що відхиляється (пияцтво, алкоголізм, токсикоманія, наркоманія, агресивна поведінка, суїцид, порушення їстівної поведінки, розлад потягів)
77. Сексуальні девіації (парафілії).
78. Причини формування та профілактика девіантної поведінки
79. Внутрішня картина хвороби.
80. Психологія лікувальної взаємодії.
81. Організаційні аспекти діяльності клінічного психолога. Робота психолога з персоналом в лікувальному закладі.
82. Посттравматичні стресові розлади (ПТСР). Критерії ПТСР.
83. Посттравматичні стресові розлади у працівників ризиконебезпечних професій та постраждалих внаслідок екстремальних ситуацій.
84. Психологія девіантної поведінки.
85. Клінічні форми девіантної поведінки.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися, до заняття не допускаються).
3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
5. Здобувачі повинні діяти відповідно до політики НУЦЗ України щодо академічної доброчесності.
6. Викладач буде вдячний, якщо здобувач надасть відгук щодо якості навчання та висловіть свої пропозиції з покращення змісту курсу та форм роботи.

Рекомендовані джерела інформації

Література

1. Вітенко І.С. Медична психологія [Підручник]. К: Здоров'я, 2007. 208 с.
2. Гавенко В.Л., Вітенко І.С., Самардакова Г.О. Практикум з медичної психології: Навч. посібник. Харків: «Регіон-інформ». 2002. 248 с.
3. Діденко С.В. Клінічна психологія. Словник-довідник. К.: Академвадав, 2012. 320 с.
4. Закалик Г. М., Терлецька Ю. М. Патопсихологія: понятійно-термінологічний словник: Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 156 с.
5. Зінченко С. М. Медична психологія. Київ: КІСКЗ, 2009. 341 с.
6. Зінченко С. М. Патопсихологія: методики дослідження (методичний посібник). К., 2004. 30 с.
7. Зейгарник Б.В. Патопсихология: учеб. пособие [для студ. вузов.] М.: Эксмо, 2010. 364 с.
8. Клінічні задачі з курсу клінічна психологія. Практикум / Укладач: Т.В.Селюкова. Х.: НУЦЗУ, 2010. 30 с.
9. Кузнецов В.М., Чернявський В.М. Психіатрія.К.: Здоров'я, 1993. 344 с.
10. Максименко С.Д. Медична психологія. К.: «Новая книга» 2008. 520.
11. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології. К.: Перун, 1996. 463 с.
12. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 208 с.

13. Матейко Н.М. Клінічна психологія: словник-довідник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. 134с.
14. Мельник А.П. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики / Мельник А.П. Луцьк: Іванюк В.П., 2013. 68 с.
15. Морозов М. С., Бондар В. В. Клінічна психологія. К. 2001. 400 с.
16. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія: Навчальний посібник. Вид. КНТ Київ, 2016, 369 с.
17. Основи патопсихології: навчально-методичний посібник / Укладач Н. А. П'ясецька. Умань.:АЛМІ, 2015. 232 с.
18. Патологічна та клінічна психологія. Патопсихологія: текст лекцій / Укладач: Н.О.Світлична. Х.: НУЦЗУ, 2018. 180 с.
19. Психіатрія і наркологія : підручник / В.Л. Гавенко, В.С. Бітенський, В.А. Абрамов та ін. К. : ВСВ "Медицина", 2015. 512 с.
20. Савенкова І.І. Клінічна психологія: навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2010. 287 с.
21. Турецька Х., Гурська Т. Патопсихологія: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2015. 160 с.

Інформаційні ресурси

1. Загорная Е.В. Основы патопсихологии. Учебное пособие под ред. профессора С. Л. Соловьёвой. М.: Мир науки, 2018. Режим доступа: <http://izd-mn.com/PDF/24MNNPU17.pdf>
2. Офіційний сайт: Енциклопедія психодіагностики. Режим доступу: <https://psylab.info>
3. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>
4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Електронна бібліотека НПП України – <http://lib.iitta.gov.ua>
6. Актуальні проблеми психології – <http://appspsychology.org.ua>
7. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України – <http://psychology-naes-ua.institute/>
8. Українська бібліотека – <http://ualib.com.ua/>
9. Психологія – <http://psych.kiev.ua>
10. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>
11. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>

Розробник:
викладач
кафедри психології діяльності
в особливих умовах

Тетяна СЕЛЮКОВА